



datum 09-10-2012

volgnr. Knelpuntennota 2012-2013/1

Knelpuntennota

Kinderen van de rekening Knelpuntennota Opvangcentra van het GO!

Aan de Commissie Onderwijs en Gelijke Kansen
Aan de Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid, Gezin en Armoedebeleid

Kinderrechtencommissariaat
Leuvenseweg 86
1000 Brussel
tel.: 02-552 98 00
fax: 02-552 98 01
kinderrechten@vlaamsparlement.be
www.kinderrechten.be

1 Opvangcentra van het GO!

Begin september 2012 kreeg het Kinderrechtencommissariaat het signaal van een opvoeder uit het opvangcentrum van De Haan over een aantal zaken die al jaren fout lopen in de instelling. De kern van zijn klacht gaat over de gebrekkige infrastructuurle en financiële ondersteuning die het opvangcentrum krijgt. Hij wijst op de grote impact die dit heeft op het dagelijkse leven in het centrum en dus op het leven van de kinderen en jongeren die er elk weekend verblijven. Het Kinderrechtencommissariaat bracht enkele dagen later (zaterdag 15 september 2012) een bezoek aan het opvangcentrum in De Haan. We spraken er met de directeur, de hoofdopvoeder, de beheerder, de orthopedagoge en de pedagogische begeleidster van het GO!. Diezelfde dag brachten we een bezoek aan het opvangcentrum in Koksijde. Ook daar vond een gesprek plaats met de directeur, de hoofdopvoeder, een opvoeder en de pedagogische begeleidster van het GO!.

In het verleden werd reeds vanuit de Commissie voor Onderwijs en Gelijke kansen gewezen op een aantal pijnpunten. In het regeerakkoord werd door de ministers Smet en Vandeurzen afgesproken om te werken aan een gedeelde visie over de toekomst van de internaten. Dit zou resulteren in een concept- of visienota. Het startprincipe zou zijn: gewoon is onderwijs en buitengewoon is welzijn (Ver-gadering commissie voor onderwijs en gelijke kansen d.d. 24/05/2012).

Met deze nota zet het Kinderrechtencommissariaat een aantal knelpunten op een rij. Het doet dit op basis van de verkregen informatie uit de signalen van de opvoeder, het bezoek aan de opvangcentra van De Haan en Koksijde, de gesprekken met de aanwezige verantwoordelijken en het actualiteitsdebat in de plenaire ver-gadering van het Vlaams Parlement op 3 oktober 2012. Omdat uit de opsomming van de belangrijkste knelpunten deze groep kinderen en jongeren als duidelijke – maar vaak onzichtbare – slachtoffers van de actuele financiële besparingen tevoor-schijn treden, gaven we onze nota de titel “Kinderen van de rekening” mee.

Tot slot, het formuleren van knelpunten heeft geenszins de bedoeling om de men-sen die dagelijks vorm geven aan de zorg en de begeleiding van de kinderen en jongeren te bekritisieren. De focus ligt maximaal op structurele knelpunten. Het Kinderrechtencommissariaat beveelt trouwens aan om de ervaringen en de exper-tise van deze mensen mee in te zetten in de zoektocht naar oplossingen op korte en lange termijn.

2 Zorg op maat ?

Vlaanderen telt 4 opvangcentra van het GO!. Zij vangen de kinderen en jongeren op tijdens de weekends en de schoolvakanties. Zij zijn het verlengstuk van de in-ternaten van het buitengewoon onderwijs in Vlaanderen. De opvangcentra zijn gelegen in De Haan, Koksijde, Neder-Over-Heembeek en Leopoldsbuurg. Een grote groep kinderen en jongeren van alle leeftijden verblijft dag in dag uit (inclusief alle weekends en alle schoolvakanties) in een grootschalige opvang. Meer en meer kin-deren zijn geplaatst door het Comité Bijzondere Jeugdzorg of de Jeugdrechtbank. Omwille van allerlei redenen, kunnen zij niet meer naar huis of werd er een expli-ciet contactverbod opgelegd tussen de ouders en het kind. Concreet betekent dit dat deze kinderen tijdens de schoolweek in één van de 13 internaten buitengewoon onderwijs van het GO! verblijven. Op vrijdagavond komen de kinderen en jonne-ren met de bus in het opvangcentrum aan. Op maandagochtend keren ze terug naar het internaat.

Een belangrijke groep kinderen en jongeren leeft vandaag – vaak vanaf jonge leef-

tijd – binnen een relatief grootschalige internaatscontext. Voor deze groep kinderen bestaan geen of onvoldoende gezinsvervangende settings. Het is belangrijk om ons hiervan telkens opnieuw bewust te zijn. De basale vraag is of we binnen deze structuren voldoende zorg op maat voor elk kind kunnen realiseren.

3 Structureel financieel tekort voor infrastructurale noden

De infrastructuur van de bezochte opvangcentra is onvoldoende aangepast aan de noden en behoeften van de aanwezige kinderen en jongeren. Vooral het gebouw van het opvangcentrum De Haan heeft hier zwaar onder te lijden. De gebouwen zijn vaak verouderd, de slaapkamers hebben afgebladderde muren en zijn zeer bescheiden ingericht. Het is duidelijk zichtbaar dat het gebouw is opgericht om andere doelen en andere doelgroepen te dienen dan diegene die het vandaag dient. De minderjarigen die er nu verblijven hebben sterk uiteenlopende noden aan zorg, ondersteuning en begeleiding. De huidige infrastructuur is ontoereikend voor dit diverse publiek. Er zijn te weinig financiële middelen om de infrastructuur aan te passen.

Via liefdadigheid verzamelen de opvangcentra extra middelen. Daar is op zich niets verkeerd mee. Alleen stellen we vast dat voor de opvangcentra deze extra middelen onontbeerlijk zijn om te voorzien in de basale zorgen voor deze kinderen en jongeren. Het gaat hier onder meer om de inrichting van aangepaste sanitaire ruimtes, de aankoop van gespecialiseerde bedden en de inrichting van therapeutische ruimtes en speelplekken.

4 Puzzelen met kinderen

De populatie van de opvangcentra is ieder weekend verschillend. Zoals een van de verantwoordelijken aangaf: “Het is hier ieder weekend 1 september”. Dat maakt dat de hoofdopvoeders iedere week aan het puzzelen moeten om de kamerverdeling te bepalen. Met het zeer diverse publiek zowel qua beperking als hun levensgeschiedenis, is het voor het personeel van de opvangcentra een hele uitdaging om elke week weer te puzzelen aan de samenstelling van de leefgroepen, de verdeling van de slaapkamers enz. Ook de grote leeftijdsverschillen (van 2,5 tot 28 jaar) maken het puzzelen er niet gemakkelijker op. Dit puzzelwerk is nodig om de veiligheid te kunnen waarborgen van alle kinderen die er verblijven. Eén van de belangrijkste implicaties voor de kinderen en jongeren is dat zij nooit een eigen kamer hebben. Zij zijn steeds 'onderweg'. Ook de kinderen en jongeren die tijdens de week in het internaat aanpalend aan het opvangcentrum verblijven, moeten meestal op vrijdag hun kamer ontruimen. Zij kunnen doorgaans niet in dezelfde kamer als hun 'weekkamer' verblijven. De kinderen en jongeren delen een slaapkamer met twee, drie of vier andere kinderen. De samenstelling van deze kamers kan elk weekend verschillen. De carrousel in de jeugdhulp is een oud zeer. Hier hebben we te maken met een nieuw type carrousel: de circulaire carrousel. Ieder weekend een andere kamer en andere kamergenoten. Sommige kinderen verblijven reeds van zeer jonge leeftijd in dit opvangcircuit en zij zullen nooit het gevoel kennen van een eigen plek te hebben. Vragen we niet zeer veel flexibiliteit van deze kinderen en jongeren? En wat met de onontbeerlijke plek aan veiligheid en comfort om zich op moeilijke momenten terug te trekken?

5 De wekelijkse busuitstap

Het Kinderrechtencommissariaat krijgt al verschillende jaren na elkaar signalen over problemen met het leerlingenvervoer in het buitengewoon onderwijs. Ook binnen de context van de opvangcentra doen zich deze problemen voor. Het belangrijkste probleem hier is de duur van de busrit. Het is daarbij niet duidelijk waarom de kinderen vanuit het internaat van Lokeren bijvoorbeeld naar het opvangcentrum van Koksijde trekken, terwijl het opvangcentrum van De Haan opmerkelijk dichterbij ligt. Er zijn ook verschillen in de organisatie van het leerlingenvervoer. Sommige opvangcentra doen dit zelf, andere kijken naar de internaten om dit op zich te nemen.

6 Moeilijke informatie-uitwisseling

De informatie-uitwisseling over de kinderen gebeurt in regel tussen de verwijzer (CBJZ, sociale dienst Jeugdrechtbank) en het weekinternaat. Terwijl de opvangcentra in het belang van de kinderen ook informatie over de kinderen en hun context nodig hebben. Zo kunnen zij beter inspelen op de behoeften van de kinderen. Tegelijk is het belangrijk en essentieel om de veiligheid van het betrokken kind en de andere aanwezige kinderen en jongeren te verzekeren. Een kind dat geplaatst wordt omwille van misbuik, verwaarlozing of geweld vraagt een andere benadering en andere veiligheidsmaatregelen. De opvangcentra werkten de voorbije jaren zelf een systeem van informatie-uitwisseling uit.

Bovendien stellen we vast dat bepaalde cruciale informatie soms niet uitgewisseld wordt uit schrik dat kinderen zullen geweigerd worden. Van jongeren die bijvoorbeeld seksueel grensoverschrijdend gedrag op het weekinternaat stellen wordt dit gedrag soms verzwegen op het moment dat ze op weekend vertrekken om te vermijden dat het opvangcentrum ze weigert. Dit heeft niet te maken met onwil bij zowel verwijzer als ontvanger, maar wel met de actuele infrastructuur en het eerder vermelde wekelijkse puzzelwerk.

7 Inspectie?

In 2009 bezocht het Europees Comité ter voorkoming van onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing (kortweg, CPT) het internaat van MPI 't Vurstjen (Evergem) en het opvangcentrum in Koksijde. Naar aanleiding van dit bezoek formuleerde het CPT enkele aanbevelingen. Zo dringt het CPT er op aan om de internaten op regelmatige basis te inspecteren. Maar in de opvangcentra gebeurde tot nu toe geen enkele vorm van inspectie. Noch door onderwijs, noch door welzijn. De onderwijsinspectie heeft momenteel niet het mandaat om de opvangcentra te inspecteren. De inspectie van zorg en welzijn evenmin. Terwijl de populatie van de opvangcentra hoofdzakelijk uit "welzijnskinderen" bestaat. Er is dus geen enkele externe dienst die de werking van de opvangcentra doorlicht, werkpunten opstelt of kan bijsturen indien er iets fout dreigt te lopen. Inspectie is nochtans één van de belangrijke voorwaarden om een toetsing te kunnen doen van een aantal rechtswaarborgen. Het is ondenkbaar dat er geen enkele vorm van inspectie is als het gaat om een kwetsbare, onmondige groep van kinderen. De inspectie moet kunnen inspecteren op infrastructuur maar ook op de vorm van omgang met de kinderen, de pedagogische visie, de dagbestedingen, enz.

8 Zorg op maat in onderwijscontexten?

De opvangcentra ressorteren onder de bevoegdheid van het GO!. Dit impliceert dat de financiële verdeling van de middelen van de opvangcentra vertrekt vanuit de respectievelijke scholengemeenschappen. Dit betekent vandaag dat deze scholengroepen voor moeilijke keuzes gesteld worden. Er zijn geen aparte middelen voor de opvangcentra; alles dient te komen uit dezelfde “pot”. De praktijk toont aan dat deze situatie voor de opvangcentra risico’s inhoudt. Ze verschijnen te vaak als “het kleine broertje”. Zo is er actueel een discussie over het verzorgen van de maaltijden in het opvangcentrum van De Haan. In het opvangcentrum hecht men er veel belang aan om de maaltijden voor de kinderen zelf te bereiden. Het is niet ondenkbaar dat er in de nabije toekomst te weinig financiële middelen zullen zijn waardoor dit wegvalt. De opvangcentra kunnen hierdoor niet altijd hun visie vertalen in de praktijk en moeten keuzes maken. De kinderen en jongeren zullen hier altijd de dupe van zijn.

In de opvangcentra verblijven hoofdzakelijk “welzijnskinderen”. Toch verloopt de begeleiding ervan volledig binnen een onderwijscontext. Het zorgaanbod binnen de onderwijscontext kan deze kinderen onvoldoende ondersteuning en begeleiding bieden. In het opvangcentrum van De Haan stellen we vast dat er vandaag voor 120 kinderen 16 opvoeders zijn.

Afhankelijk van de context waar de kinderen en jongeren verblijven, kennen zij een sterkere of minder sterke rechtspositie. Als zij verblijven binnen de bijzondere jeugdzorg dan spelen er regels zoals: het opstellen van handelingsplannen, een degelijk omkaderd beleid rond sanctionering en afzondering, een uitgebouwd decreet rond de rechtspositie van minderjarigen in de jeugdhulp. Is het normaal dat dit wegvalt omdat deze kinderen in de onderwijscontext worden opgevangen? Ondanks dat zij geplaatst zijn door actoren uit de welzijnssector?

9 Kinderen van de rekening

De kinderen en jongeren die vandaag in de opvangcentra van het GO! verblijven, zijn de voorbije jaren te vaak in de kou blijven staan als het gaat om het voorzien van voldoende middelen om voor hen een gepaste leef- en woonomgeving te creëren. De Vlaamse overheid schiet daarbij zwaar tekort tegenover die groep kinderen en jongeren die sowieso al vaak in moeilijke en kwetsbare situaties opgroeien. Deze kinderen en jongeren zijn vanuit dat opzicht kinderen van de rekening. Ze zijn belangrijke, maar vaak onzichtbare slachtoffers van de financiële maatregelen waarmee onderwijs- en welzijnsinstellingen vandaag geconfronteerd worden. Wil men ook deze kinderen en jongeren maximaal tot hun recht laten komen, zullen ernstige financiële injecties nodig zijn. Op korte en op lange termijn.